
TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ
.....o0o.....

LỄ PÓT ĐẢM CỦA NGƯỜI THÁI TRẮNG
Ở XÃ CHẤN NỬA, HUYỆN SÌN HỒ, TỈNH LAI CHÂU

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN

Giảng viên hướng dẫn: Th.S Nguyễn Thị Thanh Vân

Sinh viên thực hiện : Lâm Văn Khánh

Lớp : VHDT 14B

Hà Nội – 2012

LỜI CẢM ƠN

Khoá Luận với đề tài “*Lễ Pốt Đằm của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa, huyện Sìn Hồ, tỉnh Lai Châu*” được hoàn thành là nhờ sự giúp đỡ tận tình của TS. Nguyễn Thị Thanh Vân, cùng với sự giúp đỡ và động viên của các thầy, cô giáo trường Đại Học Văn Hoá Hà Nội, khoa Văn Hoá Dân Tộc Thiểu Số, sự giúp đỡ của UBND xã Chăn Nưa cùng toàn thể các cô, các bác và các nghệ nhân tại xã Chăn Nưa. Nhân dịp này tôi xin gửi lời cảm ơn và long biết ơn chân thành tới tất cả.

Với dung lượng kiến thức, lý luận, thực tiễn cũng như thời gian có hạn, khoá luận chắc chắn không tránh khỏi những thiếu sót. Vậy nên tôi rất mong nhận được những ý kiến đóng góp để khoá luận có thể hoàn thiện hơn.

Tôi xin chân thành cảm ơn.

Sinh viên

Lâm Văn Khánh

MỤC LỤC

Mở đầu	5
1. Lý do chọn đề tài.....	5
2. Mục đích nghiên cứu đề tài.....	6
3. Lịch sử nghiên cứu đề tài.....	7
4. Phạm vi nghiên cứu đề tài.....	7
5. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu.....	7
6. Đóng góp của đề tài.....	8
7. Bố cục của đề tài	9
Chương 1: TỔNG QUAN VỀ NGƯỜI THÁI TRẮNG Ở XÃ CHĂN NỬA.....	10
1.1 Điều kiện tự nhiên của xã Chăn Nưa - huyện Sìn Hồ, tỉnh Lai Châu.....	10
1.1.1. Vị trí địa lý	10
1.1.2. Đặc điểm địa hình, đất đai.....	11
1.1.3. Khí hậu.....	13
1.1.4. Mạng lưới sông, suối và chế độ thủy văn	13
1.1.5. Thực vật và hệ động vật.....	13
1.2. Người Thái trắng ở bản xã Chăn Nưa, huyện Sìn Hồ, tỉnh Lai Châu.....	14
1.2.1. Lịch sử tộc người.....	14
1.2.2. Hoạt động mưu sinh.....	17
1.2.3. Văn hóa vật chất.....	21
1.2.4. Văn hóa xã hội	24
1.2.5. Văn hóa tinh thần.....	26
Chương 2:LỄ PÓT ĐĂM TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI THÁI TRẮNG Ở XÃ CHĂN NỬA.....	30
2.1. Lễ cưới truyền thống của người Thái Trắng ở xã Chăn nưa.....	30

2.1.1. Quan niệm về cưới xin truyền thống của Thái Trắng.....	30
2.1.2. Các quy tắc cơ bản trong cưới xin truyền thống của người Thái Trắng...	32
2.2. Lễ Pốt Đằm của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa	41
2.2.1. Nguồn gốc của lễ Pốt Đằm	41
2.2.2. Quan niệm về lễ Pốt Đằm của người Thái Trắng.....	42
2.2.3. Một số quy tắc trong lễ Pốt Đằm	43
2.2.4. Lễ vật trong lễ Pốt Đằm.....	45
2.2.5. Các bước tiến hành trong lễ Pốt Đằm	47
2.2.6. Ứng xử của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa trong những trường hợp đặc biệt.....	54
2.2.6.1. Những trường hợp không được làm lễ Pốt Đằm	54
2.2.6.2. Những trường hợp không kịp làm lễ Pốt Đằm.....	55
2.3. Ý nghĩa và tầm quan trọng của lễ Pốt Đằm trong hôn nhân của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa.....	57
2.4. So sánh lễ Pốt Đằm của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa với lễ Pốt Đằm của người Thái Trắng ở khu vực lân cận	58
Chương 3: LỄ PỐT ĐẰM CỦA NGƯỜI THÁI TRẮNG Ở XÃ CHĂN NƯA HIỆN NAY VÀ MỘT SỐ GIẢI PHÁP NHẪM GÌN GIỮ, PHÁT HIUY NHỮNG GIÁ TRỊ VĂN HÓA TỘC NGƯỜI TRONG LỄ PỐT ĐẰM	62
3.1. Sự biến đổi trong lễ Pốt Đằm của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa hiện nay	62
3.1.1. Trong quan niệm về lễ Pốt Đằm	62
3.1.2. Trong quy tắc của lễ Pốt Đằm	63
3.1.3. Về lễ vật trong lễ Pốt Đằm.....	64
3.1.4. Về các bước tiến hành trong lễ Pốt Đằm.....	66

3.1.5. Về ứng xử của người Thái Trắng ở xã Chăn Nua trong những trường hợp đặc biệt.....	67
3.2. Về ý nghĩa và tầm quan trọng của lễ Pốt Đăm trong hôn nhân của người Thái Trắng ở xã Chăn Nua hiện nay	69
3.3. Nguyên nhân của sự biến đổi	70
3.3.1. Nguyên nhân chủ quan.....	70
3.3.2. Nguyên nhân khách quan.....	71
3.4. Phương hướng và giải pháp, khuyến nghị nhằm bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa tộc người trong lễ Pốt Đăm của người Thái Trắng ở xã Chăn Nua ..	72
3.4.1. Phương hướng.....	72
3.4.2. Giải pháp, khuyến nghị	72
Kết luận:	75
Tài liệu tham khảo:	77
Phục lục.	79

Mở đầu

1. Lý do chọn đề tài

Đời người sinh ra và lớn lên có biết bao bước ngoặt trong cuộc sống. Bước ngoặt quan trọng nhất đó chính là lập thành gia thất. Với người Thái cũng vậy, cưới xin là một sự kiện lớn nhất của con người, nó không chỉ đánh dấu sự trưởng thành của mỗi cá nhân nam - nữ, mà nó còn là trách nhiệm, là nghĩa vụ cao cả của mỗi người, mỗi cộng đồng. Hôn nhân còn là sự thể hiện lòng hiếu kính với các bậc sinh thành, trách nhiệm của cá nhân đối với gia đình và xã hội.

Việt Nam đang chuyển mình mạnh mẽ trong các lĩnh vực, đặc biệt là trong thời kì công nghiệp hóa - hiện đại hóa và hội nhập quốc tế như ngày nay thì việc biến đổi về kinh tế sẽ kéo theo những biến đổi về văn hóa, lối sống, phong tục ... và tộc người Thái ở Việt Nam cũng không ngoại lệ. Tuy những biến đổi đó chưa đủ làm thay đổi hay mất hẳn ngay các nghi lễ truyền thống, trong đó có tập tục cưới xin của người Thái, xong nó đã tạo nên những “vết xước” cho lớp văn hóa dày của dân tộc Thái, là nguy cơ cho những biến đổi to lớn về văn hóa tộc người Thái sau này. Đây chính là những vấn đề bức xúc đang đặt ra đối với việc gìn giữ bảo tồn, phát huy những giá trị văn hóa Thái, đặc biệt là nhóm Thái Trắng tại xã Chăn Nưa, huyện Sìn Hồ, tỉnh Lai Châu.

Trong lễ cưới, hội tụ và thể hiện khá đầy đủ những nét văn hóa đặc sắc, độc đáo của mỗi tộc người. Lễ cưới còn là dịp thể hiện tinh thần cố kết cộng đồng, bởi trong lễ cưới có những hoạt động mang tính tập thể truyền thống.

Người Thái Trắng nói chung và Thái Trắng ở xã Chăn Nưa nói riêng đều rất cầu kì trong cưới xin vì có những nghi thức, nghi lễ trong đám cưới khá phức tạp. Lễ Pốt Đằm - chính là một trong các nghi lễ đó mà bất kì một

đám cưới nào của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa phải thực hiện. Người Thái Trắng ở đây quan niệm đã có cưới xin phải tiến hành lễ Pốt Đằm.

Tục cưới xin của người Thái thì đã được nhiều học giả quan tâm, nghiên cứu từ rất lâu, xong trong cưới xin còn nhiều những nghi thức, nghi lễ mà ở mỗi vùng, mỗi miền khác nhau. Vì thế mà việc nghiên cứu những nghi lễ đặc trưng trong cưới xin ở mỗi vùng, miền là chưa rõ nét. Là một đứa con của người Thái, sinh ra và lớn lên tại xã Chăn Nưa, hơn thế nữa sẽ là người cộng tác trong lĩnh vực văn hóa các dân tộc thiểu số trong tương lai từ lâu tôi đã mong muốn đi tìm hiểu về những đặc trưng trong cưới xin của dân tộc mình, đặc biệt là nghi lễ Pốt Đằm của dân tộc Thái Trắng. Bởi vậy tôi đã quyết định chọn đề tài “*Lễ Pốt Đằm của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa, huyện Sìn Hồ, tỉnh Lai Châu*” làm khóa luận tốt nghiệp của mình với mong muốn góp một phần nhỏ để bổ sung cho các công trình nghiên cứu của nhiều học giả đi trước, giới thiệu với bạn đọc quan tâm tới văn hóa Thái, đặc biệt là các nghi lễ trong cưới hỏi, giúp mọi người hiểu rõ hơn về lễ cưới của người Thái cũng như nét văn hóa truyền thống của người Thái, chung tay cùng tộc người Thái bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống của tộc người Thái tại quê hương mình.

2. Mục đích nghiên cứu của đề tài

Đề tài nhằm mục đích giới thiệu về các nghi lễ trong đám cưới, lễ Pốt Đằm truyền thống và những biến đổi của nó trong xã hội hiện đại của dân tộc Thái Trắng ở xã Chăn Nưa, huyện Sìn Hồ, tỉnh Lai Châu.

Bước đầu đề xuất một số khuyến nghị và giải pháp trong việc bảo tồn phát huy những giá trị văn hóa truyền thống của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa đang ngày bị biến đổi và mai một dần trong quá trình phát triển cũng như dưới những tác động của hoàn cảnh xã hội hiện nay.

3. Lịch sử nghiên cứu

Đám cưới và các nghi lễ trong đám cưới của người Thái đã từng được các học giả đề cập đến trong một số công trình nghiên cứu, bài viết như: *Văn hóa các dân tộc thiểu số vùng Tây Bắc* của Trần Bình (2009). *Người Thái ở Tây Bắc Việt Nam* của Cầm Trọng (1978). *Thái Đen - Thái Trắng và sự phân bố cư dân Tày - Thái cổ ở Việt Nam* của Cầm Trọng, Trần Quốc Vương (1987). *Tìm hiểu về bản sắc văn hóa Việt Nam* của Trần Ngọc Thêm (1996). *Luật tục Thái ở Tây Bắc* của Cầm Trọng - Ngô Đức Thịnh... Tuy nhiên, nói riêng về nghi lễ trong đám cưới của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa, đặc biệt là lễ Pốt Đằm trong đám cưới của người Thái thì từ trước tới nay chưa có công trình nghiên cứu hoặc bài viết nào đi sâu và miêu tả, phân tích một cách cụ thể, chi tiết. Vì thế mà đây cũng là một trong những lý do mà tôi chọn đề tài và địa điểm này để nghiên cứu.

4. Phạm vi và đối tượng nghiên cứu

4.1. Phạm vi nghiên cứu:

Về không gian: đề tài chỉ nghiên cứu tại xã Chăn Nưa, huyện Sìn Hồ, tỉnh Lai Châu, và nghiên cứu một vài địa điểm xung quanh vùng để đối chiếu so sánh.

Về thời gian: Từ trong truyền thống tới nay.

5. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu

5.1. Nguồn tư liệu:

Bài nghiên cứu được hoàn thành từ nguồn tư liệu tổng hợp từ những điều tra điền dã tại xã Chăn Nưa và từ các tác phẩm nghiên cứu về người Thái của nhiều học giả đã nghiên cứu trước đây đã công bố.

Bài viết còn vận dụng những quan điểm và lý thuyết về văn hóa học của chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử. Phân tích,

nhận định và đánh giá lễ Pốt Đăm như một chỉnh thể thống nhất trong các mối quan hệ tương tác với các yếu tố kinh tế, xã hội, và không gian địa lý tộc người Thái trong môi quan hệ biện chứng, vận động và biến đổi. Khi xem xét, phân tích, nghiên cứu các yếu tố trong lễ Pốt Đăm truyền thống, và sự biến đổi của nó luôn được đặt trong điều kiện lịch sử cụ thể, trong bối cảnh kinh tế xã hội của xã Chăn Nưa.

5.2 Phương pháp nghiên cứu:

Để nhìn nhận, đánh giá một cách xác thực về lễ Pốt Đăm của người Thái ở bản Chiềng Chăn, nhằm nêu bật được những tính chất đặc điểm của các yếu tố truyền thống trong lễ Pốt Đăm cũng như sự biến đổi của nó, khóa luận sử dụng một số biện pháp sau đây:

- Phương pháp luận duy vật biện chứng và duy vật lịch sử để đánh giá sự vật hiện tượng trong quá trình nghiên cứu.
- Phương pháp nghiên cứu liên ngành: sử học, dân tộc học, mỹ thuật học ...
- Phương pháp điền dã dân tộc học tại thực địa bao gồm: quan sát, phỏng vấn, ghi chép, chụp ảnh, ghi âm... là những phương pháp chủ yếu.
- Tổng hợp so sánh thống kê, phân tích thông tin, tài liệu ...

6. Đóng góp của đề tài

Về mặt khoa học: Đề tài khóa luận mong muốn sẽ góp một phần nhỏ tư liệu cho các công trình nghiên cứu đi trước nhằm tái hiện lại một cách đầy đủ nhất về lễ Pốt Đăm của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa trong lễ cưới truyền thống của dân tộc Thái Trắng.

Về mặt văn hóa xã hội: đây là cơ hội để khóa luận góp một phần nhỏ trong công tác quảng bá, giới thiệu về văn hóa tộc người Thái Trắng đến với bạn bè trong và ngoài nước, đến với những ai quan tâm tới văn hóa truyền thống của người Thái Trắng đặc biệt là về các nghi lễ trong đám cưới truyền

thống giúp mọi người hiểu rõ, rộng, sâu thêm về văn hóa Thái, từ đó cùng chung tay bảo tồn, gìn giữ và phát huy những nét đẹp trong văn hóa Thái.

Về mặt đời sống tâm linh: khóa luận nhằm tái hiện một phần đời sống tâm linh của người Thái thông qua lễ Pốt Đăm. Đây không chỉ là một phần nghi thức trong hôn nhân truyền thống mà đây là cầu nối giữa con người với tổ tiên, thần linh. Từ đó giúp người Thái biết trân trọng gìn giữ và phát huy tốt hơn nữa trong việc thực hành cũng như bảo tồn nghi lễ này.

7. Bố cục của đề tài

Trong bài khóa luận này, ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo ra, phụ lục nội dung chính của bài gồm ba chương:

- Chương 1: Tổng quan về người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa.
- Chương 2: Lễ Pốt Đăm truyền thống của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa.
- Chương 3: Lễ Pốt Đăm truyền thống của người Thái Trắng ở xã Chăn Nưa hiện nay và một số giải pháp nhằm gìn giữ phát huy những giá trị văn hóa tộc người trong lễ Pốt Đăm.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Bình (2007), *Văn hóa các dân tộc thiểu số vùng Tây Bắc*, Hà Nội, 2007.
2. Báo cáo tổng hợp về đề tài nghiên cứu “*Bản sắc văn hóa Thái Lai Châu – Điện Biên*”, 2004, nhiều tác giả, NXB Sở VH TT tỉnh Lai Châu.
3. Phan Kim Duệ (2000), *Lễ tục Việt Nam xưa và nay*, NXB Thanh Niên
4. Nguyễn Văn Huy (1998), *Bức tranh văn hóa các dân tộc Việt Nam*, NXB Giáo Dục
5. Lê Thị Hoa (1987) *Nghi thức cưới hỏi*, NXB Cục Văn Hóa Quần Chúng
6. Nhiều tác giả (1988), *Hỏi và đáp về văn hóa Việt Nam*, NXB Văn Hóa Dân Tộc
7. Hoàng Lương (2005), *Văn hóa các dân tộc Tây Bắc Việt Nam*, Trường Đại Học Văn Hóa Hà Nội,
8. Hoàng Nam, Lê Ngọc Thắng (1987), *Nhà sàn Thái*, NXB Văn Hóa Dân Tộc
9. Hoàng Nam (1997), *Dân tộc học đại cương*, NXB Văn hóa thôn tin.
10. Lê Ngọc Thắng (1990), *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn Hóa Dân Tộc
11. Trần Ngọc Thêm (1996), *Tìm hiểu về bản sắc văn hóa Việt Nam*, NXB Tp HCM
12. Bùi Tịnh, Cầm Trọng, Nguyễn Hữu Ứng (1975), *Các dân tộc ở Tây Bắc Việt Nam*, NXB Ban Dân Tộc Tây Bắc.
13. Cầm Trọng (1978). *Người Thái ở Tây Bắc Việt Nam*, NXB Khoa Học Xã Hội

14. Cầm Trọng (1987). *Mấy vấn đề cơ bản về lịch sử kinh tế - xã hội cổ đại người Thái ở Tây Bắc Việt Nam*, NXB Khoa Học Xã Hội
15. Cầm Trọng, Phan Hữu Dật (1995). *Văn hóa Thái Việt Nam*, NXB Văn Hóa Dân Tộc
16. Cầm Trọng (1997), *Người Thái ở Tây Bắc*, NXB Văn hóa dân tộc
17. Cầm Trọng, Ngô Đức Thịnh (2003), *Luật tục Thái ở Tây Bắc*, NXB Văn Hóa Dân Tộc
18. *Văn hóa và lịch sử các dân tộc trong nhóm ngôn ngữ Thái Việt Nam* (2002), NXB Văn Hóa Dân Tộc
19. Đặng Nghiêm Vạn và các tác giả (1997) *Tư liệu về lịch sử các dân tộc Thái*, NXB Khoa Học Xã hội
20. Trần Quốc Vượng và các tác giả (1999), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, NXB Giáo Dục